

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-75-1>
УДК 330.37.07

Михайлова Є.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет водного господарства
та природокористування

Mykhaylova Yelyzaveta

National University of Water and Environmental Engineering

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СТАНОВЛЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

TRANSFORMATION PROCESSES IN THE FORMATION OF THE INFORMATION SOCIETY

У статті досліджується процес трансформації суспільства в інформаційне, який нерозривно пов'язаний із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Оскільки інтеграція новітніх технологій у суспільство приводить до появи нових відносин в економічній та соціальній сферах, змінюється соціальна структура суспільства. Чітке окреслення процесу такої трансформації необхідне для розуміння змін у структурі економіки, які проявляються у науково-технічному прогресі та, як наслідок, у збільшенні частки виробництва послуг та інформації у ВВП. Актуальність теми дослідження визначається потребою суспільства в реалізації таких економічних відносин, де знання та інформація стають повноцінним товаром, а будь-який новий товар несе в собі унікальні знання. Перехід до інформаційного суспільства передбачає також трансформацію державного управління із урахуванням нової ролі знань та інформації, які стають джерелом влади у суспільстві, а також розвиток нових засобів електронної комунікації та підвищення рівня освіти.

Ключові слова: інформаційне суспільство, економіка знань, інформація, товар, людський капітал.

В статье исследуется процесс трансформации общества в информационное, который неразрывно связан с развитием информационно-коммуникационных технологий. Поскольку интеграция новейших технологий в общество приводит к появлению новых отношений в экономической и социальной сферах, меняется социальная структура общества. Четкое определение процесса такой трансформации необходимо для понимания изменений в структуре экономики, которые проявляются в научно-техническом прогрессе и, как следствие, в увеличении доли производства услуг и информации в ВВП. Актуальность темы исследования определяется потребностью общества в реализации таких экономических отношений, где знания и информация становятся полноценным товаром, а любой новый товар несет в себе уникальные знания. Переход к информационному обществу предполагает также трансформацию государственного управления с учетом новой роли знаний и информации, которые становятся источником власти в обществе, а также развитие новых средств электронной коммуникации и повышение уровня образования.

Ключевые слова: информационное общество, экономика знаний, информация, товар, человеческий капитал.

The article is devoted to the process of transformation of society into information, which is inextricably linked with the development of information and communication technologies. Taking into account, that the integration of information and communication technologies into society led to the creation of new relations in the economic and social spheres, the social structure of society has been changed. That is why it is necessary clarify the process of transformation that directly affects economic relations in society, the main feature of which is the production and transfer of knowledge, which becomes the driving force of society and a source of sustainable economic growth. On the other hand, as a result of the intellectualization of technology there has been a rapid increase in productivity and economic transformation. The relevance of the research is determined by the demand of society to implement

such economic relations, where knowledge and information become a full-fledged product, and any new product carries unique knowledge. A clear outline of the process of such transformation is necessary for understanding the changes in the structure of the economy, which are developed through scientific and technological progress and, as a consequence, in increasing the rate of services and information in GDP. Considering information society as a knowledge society, knowledge plays a crucial role in economics, and their production becomes a source of development. The transformation process in information society related to the production of knowledge, the creation and implementation of technologies and other products of intellectual activity. Furthermore, the transformation to the information society also involves the transformation of public administration. Due to the new role of knowledge and information, the source of power in the society has changed, as well as the development of new means of electronic communication and improving education. That is why the urgent challenge for countries on their way to the information society, is the informatization of all management processes as a key feature of the new model of public administration.

Key words: *information society, knowledge economy, information, goods, human capital.*

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку суспільства нерозривно пов'язаний із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. На межі століть, коли інтеграція інформаційних та комунікативних технологій у суспільство привела до появи нових відносин в економічній та соціальній сферах, змінилася соціальна структура суспільства. З іншого боку, внаслідок інтелектуалізації технологій відбулося різке збільшення продуктивності праці та трансформація економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії інформаційного суспільства як модифікації концепції постіндустріального суспільства зробили Д. Белл [2], Е. Гідденс [17], Е. Гелнер [16], П. Дракер [6], М. Порат [20], Ф. Фукуяма [15] та інші. Деякі аспекти функціонування інформаційного суспільства досліджувались у роботах таких вітчизняних науковців, як Ю. Атаманчук [1], В. Дрешпака [7], О. Кравчина [11], О. Овчарук [12]. Проте недостатньо висвітленим залишається процес трансформації суспільства до інформаційного, основою якого є продуктивні знання та якісна освіта, які визначають здатність до втілення інтелектуального капіталу в результати виробничої діяльності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Процес трансформації суспільства в інформаційне характеризується не лише виробництвом та використанням інформації за допомогою інтелектуальних технологій на основі комп'ютерної обробки даних, а й змінами у структурі економіки. Саме тому необхідно чітко визначати процес трансформації, який безпосередньо впливає на економічні відносини в суспільстві, основою рисою яких є виробництво та передача знань, що стає ру-

шійною силою розвитку суспільства і джерелом сталого економічного зростання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основним завданням пропонованого дослідження є аналіз теоретичного підґрунтя з метою опису процесу трансформації суспільства до інформаційного, основою якого є економіка знань, де важливим є не тільки теоретичне знання, але й соціально детерміновані процеси його розподілу і відтворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція інформаційного суспільства є різновидом теорії постіндустріального суспільства, теоретичною основою якого вважаються роботи Д. Белла [2] та Е. Тоффлера [13]. Варто зазначити, що Д. Белл, який під «інформаційним суспільством» розумів соціум, в якому індустріальний сектор втрачає провідну роль, а головною рушійною силою стають наукоємні (високі, тонкі) технології, визначав постіндустріальне суспільство як інформаційне суспільство, акцентуючи увагу на тому, що саме інформація становить соціальну структуру постіндустріального суспільства [4].

На думку Д. Белла, постіндустріальне суспільство – це суспільство, в якому головна роль належить не фізичній силі, а інтелектуальним технологіям, що засновуються на інформації, де центральна роль належить знанням.

На початку 60-х фактично одночасно в Японії і США вперше було вжито термін «інформаційне суспільство», який із часом замінив термін «постіндустріальне суспільство» і поклав початок однойменній теорії.

Термін «інформаційне суспільство» розкриває об'єктивний процес поступового усвідомлення суспільством значущості інформації як певної самостійної фундаментальної сутності (поряд з енергією і матерією) і перетворення її в реальну виробничу силу [8, с. 17].

Необхідно зазначити, що єдиної усталеної концепції інформаційного суспільства не існує, є численні інтерпретації, часто відрізняються фрагментарністю бачення проблеми, надзвичайним плюралізмом підходів та думок, використанням великої кількості термінів і понять, часто позбавлених конструктивності. Розвиток інформаційних технологій та телекомунікацій забезпечив процес розповсюдження інформації та знань, роблячи його загальнодоступним, що виступає технологічною базою для розвитку інформаційної моделі суспільства.

Аналітичні теорії інформаційного суспільства належать Ф. Махлупу, який у своїй роботі «Виробництво та розповсюдження знань в США» («The Production and Distribution of Knowledge in the United States», 1962) розрахував загальну вартість виробництва знань США попередніх десятиліть і показав, що в 1958 році сектор економіки знань давав внесок близько 29% у ВВП США, що й дало йому змогу обґрунтувати теорію формування нової інформаційної економіки [18].

Багато положень Ф. Махлупа отримали розвиток у дослідженнях японських учених, що трансформували ці ідеї до промислового значення інформації. Після війни Японія, яка зробила ставку на розвиток наукомістких галузей, першою із країн відчула необхідність у новій стратегії розвитку. Для її розроблення була створена група науковців на чолі із соціологом та футурологом Е. Масудою, який і розробив резолюцію під назвою «Проект інформаційного суспільства – національна мета до 2000 року». В цьому проекті інформаційне суспільство визначалось як таке, що має такі ознаки:

- широке розповсюдження якісних джерел інформації і їх вільний доступ;
- високий рівень автоматизації та роботизації, що звільняє людей від рутинної роботи (в тому числі і багатьох інтелектуальних видів);
- збільшення ролі «інформації» у вартості продукції у вигляді патентів, наукових знань, дизайну і маркетингу;
- однією з головних цінностей стає час, тому що за наявності об'єктивної інформації і розвинених засобів комунікації головним параметром стає швидкість прийняття рішень;
- зростання цінності дозвілля, тому що підвищується інтенсивність економічних процесів, зникають межі «робочого часу», що змушує лю-

дей використовувати вільний час максимально ефективно [19].

Е. Масуда вважав, що основою для обґрунтування «інформаційної» стадії розвитку суспільства є аналіз особливостей науки і техніки та з'ясування специфіки інформації як першооснови новітньої науково-технічної діяльності [8, с. 20].

Поняття «інформаційне суспільство» є досить неоднозначним за своєю сутнісною наповненістю, саме тому варто описувати різноманітні концепції розвитку інформаційного суспільства.

М. Кастельс, який представив свою модель інформаційного суспільства у трилогії «Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура», розрізняє концепцію «інформаційне суспільство» (information society) та свою власну концепцію «інформаційне суспільство» (informational society). Сміслові навантаження у цьому понятті несе як іменник, так і прикметник. Прикметник із суфіксом -al позначає процес, тобто процес розгортання інформації, що символізує принципово новий характер відносин, іменник підкреслює незмінність форм економічних відносин (прагнення до прибутку, принципи ринкової економіки тощо) [14, с. 134].

Іншу концепцію розглядає Е. Гідденс [17], який вважає, що не варто переоцінювати значення інформації в сучасному суспільстві, яке «інформаційним» було завжди, а зростання цінності інформації саме по собі не є підставою говорити про формування нового типу суспільства. Але хоча Е. Гідденс і не визнає існування інформаційного суспільства та суспільства знань, інформаційні процеси та пов'язані з ними можливості займають одне із ключових місць у його теорії [8, с. 20].

Американський дослідник П. Дракер описував інформаційне суспільство як суспільство знань, у якому панує економіка, де знання відіграють вирішальну роль, а їх виробництво стає джерелом розвитку. На його думку, сучасна епоха є епохою радикальних змін основ суспільного устрою – трансформації капіталістичного суспільства в суспільство, засноване на знаннях (knowledge society) [6, с. 70–71].

На думку П. Дракера, становлення інформаційного суспільства формує новий тип людини – «людина інформаційна», яка має престижну освіту та володіє спеціальними навичками, знатна швидко та якісно працювати з інформа-

цією, швидко адаптуватися у швидкоплинних умовах.

З моменту формування суспільства, в якому головну роль відіграє «людина інформаційна», настане наступний етап суспільного розвитку, в якому особливе місце займе освіта та управління.

Німецький дослідник Г. Бехманн описує сучасне суспільство через синтез метафоричних макромоделей, що відображають його основні характеристики – сучасне суспільство як інформаційне суспільство, як суспільство ризику і як суспільство знання.

Він розглядає інформаційне суспільство в таких значеннях.

Інформаційне суспільство як інформаційна економіка, де економіка розвивається від сільськогосподарської до промислової й далі до інформаційної, що впливає на професійну структуру суспільства.

Інформаційне суспільство як постіндустріальне, основною ознакою якого стає виробництво та використання інформації за допомогою інтелектуальних технологій на основі комп'ютерної обробки даних, що приводить до зростання значення теоретичного знання та науки.

Інформаційне суспільство як суспільство знань, де важливим є не тільки теоретичне знання, але й соціально детерміновані процеси його розподілу і відтворення.

Інформаційне суспільство як кінець масового виробництва, де, з одного боку, виникають транснаціональні корпорації, що є вільними від будь-яких національних інтересів та можуть вільно діяти в міжнародному масштабі, незалежно від місця їх розташування, а з іншого боку, під тиском споживача і міжнародної конкуренції вони переходять на індивідуалізоване масове виробництво, в основу якого закладені інформаційні технології [3, с. 107].

Таким чином, основними рисами інформаційного суспільства є:

– суттєве збільшення у валовому внутрішньому продукті частки сфер, пов'язаних із виробництвом знань, зі створенням і впровадженням наукомістких, в тому числі інформаційних, технологій та інших продуктів інтелектуальної діяльності, із наданням послуг у сферах інформатизації, освіти, зв'язку, а також у сфері пошуку, передачі, отримання та поширення інформації (інформаційних послуг);

– прискорення науково-технічного прогресу та перетворення наукових знань у реальний фактор виробництва, підвищення якості життя людини і суспільства;

– участь значної частини працездатного населення у виробничій діяльності, пов'язаній зі створенням та використанням інформаційних технологій, інформації і знань;

– суттєве розширення можливостей громадян із пошуку, накопичення, передачі, виробництва та розповсюдження інформації і знань;

– глобалізація економічної, політичної та духовної сфер життя суспільства;

– поряд зі збільшенням творчих можливостей особистості та суспільства інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створює нові можливості для реалізації загроз національній безпеці, пов'язаних із порушенням встановлених режимів використання інформаційних та комунікаційних систем, утиском конституційних прав громадян.

Розвинуті країни, в яких суспільство вже трансформувалося в інформаційне, характеризуються перш за все тим, що більше 50% трудового населення країни зайнято виробництвом інформації та інформаційними послугами. Разом із тим у таких країнах розвинута система глобальної комунікації для забезпечення доступу до інформаційних ресурсів, крім того, всіляко підтримується і заохочується усвідомлена необхідність підвищення рівня якості інформації та загалом рівня інформаційної культури.

Таким чином, характерною ознакою розвинутого суспільства, а також реалізації науково-технічного та економічного прогресу є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Проте країни, що розвиваються, й Україна, зокрема, стикаються із низкою технічних та законодавчих проблем, які перешкоджають швидкому та ефективному впровадженню ІКТ. Через недосконалість та невідповідність законодавства, через відсутність стандартів держава опиняється в ізоляції від міжнародного інформаційного товариства. Це призводить до несумісності інформаційних систем різних відомств усередині країни, що негативно впливає на вартість розроблення та експлуатації ІКТ. Оскільки відсутнє державне регулювання інформаційних процесів у суспільстві, інвестиції у сферу ІКТ є дуже низькими [9].

Перехід до інформаційного суспільства передбачає трансформацію традиційних полі-

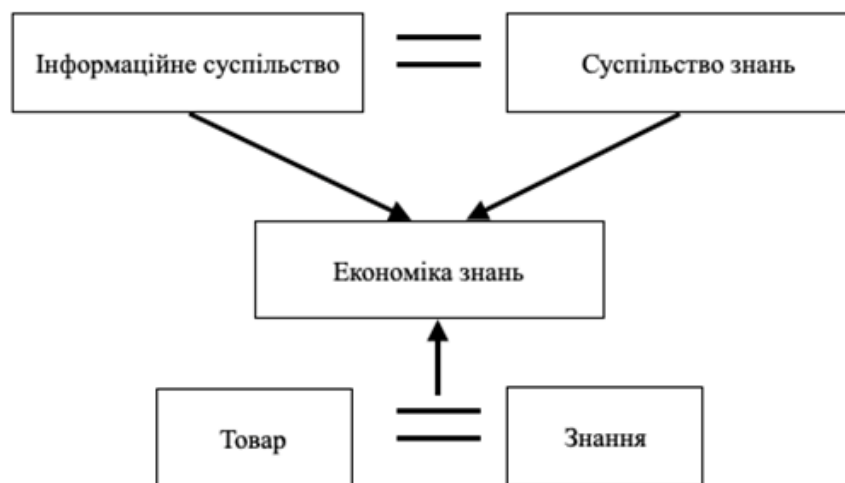

Рис. 1. Інформаційне суспільство

тичних інститутів та державного управління з урахуванням нової ролі знань та інформації, які стають джерелом влади у суспільстві, а також розвиток нових засобів електронної комунікації та підвищення рівня освіти. Особливістю нової моделі державного управління, характерної для інформаційного суспільства, є глобальна інформатизація всіх управлінських процесів в органах державної влади всіх рівнів.

Державне управління в умовах інформаційного суспільства має тенденції до створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб різних суб'єктів права та управління за допомогою правових та організаційно-управлінських механізмів та до розкриття інноваційного потенціалу інформатизації державного управління [10].

Варто підкреслити, що державне управління в умовах інформаційного суспільства та державне управління освітою в інформаційному суспільстві є ключовими поняттями під час переходу від індустріального суспільства до інформаційного.

Для інтеграції держави до глобального інформаційного середовища необхідною є реалізація таких принципів сучасної геополітики:

- рівні можливості кожного громадянина з доступу до послуг, інформації та знань;
- спрямованість на створення переваг у всіх аспектах повсякденного життя;
- забезпечення стабільного економічного зростання держави за рахунок використання ІКТ;
- свобода інформації, незалежність, плюралізм та різноманітність засобів масової інформації;

– орієнтація на міжнародні, європейські стандарти і регіональну співпрацю;

– довіра та національна безпека під час використання ІКТ;

– державний контроль і регулювання інформаційного простору [10, с. 3].

В інформаційному суспільстві управління реалізується через управління інформацією, знаннями та інформаційними послугами. Саме це відрізняє його від суспільства, у якому домінує традиційна промисловість.

Інформаційно-комунікативні технології є складовою частиною інформаційного середовища, а їх використання – засобом забезпечення взаємодії органів влади, організацій та громадян. Оскільки інформаційне середовище об'єднує в собі інформаційний ресурс, інформаційні технології та інформаційні системи, воно одночасно виступає і сферою реалізації державної інформаційної політики, і об'єктом впливу. Така складна структура передбачає вплив на окремий об'єкт, який є структурним елементом інформаційного середовища. З іншого боку, самі інформаційні технології об'єднують всю сукупність об'єктів державного управління в інформаційній сфері, що не тільки забезпечує інформаційну взаємодію органів влади, а й підвищує рівень якості здійснення державних послуг в соціальних сферах.

Таким чином, державне управління в умовах інформаційного суспільства забезпечує державно-адміністративне регулювання державних послуг не тільки інформаційної спрямованості, а й інших державних послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, культури тощо, що дозволяє більш ефективно її реалізовувати (Н.Н. Ковалева).

Тому використання інформаційних технологій у державному управлінні є предметом адміністративно-правових відносин, а самі інформаційні технології як частина інформаційного середовища є одним з об'єктів державного управління.

Узагальнюючи це, можна таким чином представити ключові показники управління в умовах інформаційного суспільства:

– визначальним фактором громадського життя загалом є теоретичне знання. Економічні і соціальні функції капіталу переходять до сфери управління інформацією. Як наслідок, суттю соціального та державного управління є інститут як центр виробництва, переробки і нагромадження управлінських знань. Промислова корпорація втрачає свою визначальну роль;

– рівень знань, а не власність, має стати визначальним фактором управлінської діяльності. Привілейований прошарок утворюють інформовані управлінці. Як наслідок, вогнище соціальних конфліктів переміститься з економічної сфери у сферу культури. Результатом стане розвиток нових і занепад старих соціальних та політичних інститутів;

– інфраструктурою інформаційного суспільства є нова «інтелектуальна», а не «механічна» техніка. Соціальна та політична організація та інформаційні технології утворюють «симбіоз». Суспільство вступає в «технотронну еру», коли соціальні та політичні процеси стають програмованими [5, с. 57].

Висновки. Отже, інформаційне суспільство – це суспільство знань, у якому панує економіка, де знання відіграють вирішальну роль, а їх виробництво стає джерелом розвитку. Основними рисами такого суспільства є: велика частка у ВВП сфер, пов'язаних із виробництвом знань, зі створенням та впровадженням технологій та інших продуктів інтелектуальної діяльності, з наданням послуг у сферах інформатизації, освіти, зв'язку, а також у сфері пошуку, передачі, отримання та поширення інформації; прискорення науково-технічного прогресу та перетворення наукових знань на реальний фактор виробництва, підвищення якості життя людини і суспільства; участь значної частини працездатного населення у виробничій діяльності, пов'язаній зі створенням та використанням інформаційних технологій, інформації і знань; суттєве розширення можливостей громадян із пошуку, накопичення, передачі, виробництва та розповсюдження інформації і знань; глобалізація економічної, політичної та духовної сфер життя суспільства.

Перехід до інформаційного суспільства передбачає також трансформацію державного управління з урахуванням нової ролі знань та інформації, які стають джерелом влади у суспільстві, а також розвиток нових засобів електронної комунікації та підвищення рівня освіти. Саме тому актуальним завданням для країн, що перебувають на шляху до інформаційного суспільства, є інформатизація всіх управлінських процесів, що є ключовою особливістю нової моделі державного управління.

Список літератури:

1. Атаманчук Ю.М. Державне управління освітою в умовах інформаційного суспільства. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2009. № 157. С. 9–13.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / пер. с англ. Изд. 2-ое, испр. и доп. Москва : Academia, 2004. 788 с.
3. Вайнгарт П. Социальная оценка науки или деинституционализация науки как профессия? / пер. с англ / ред. А.С. Васильев. Москва : Прогресс, 1986. 483 с.
4. Ватковська М.Г. Концептуальні підходи до дослідження державного управління у галузі освіти в Україні у контексті розвитку інформаційного. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 4. С. 196–202.
5. Дем'янчук О. Глобалізація вищої освіти: огляд сучасних світових проблем. *Людина і політика*. 2002. № 1. С. 74–82.
6. Дракер П. Посткапиталистическое общество. Новая постиндустриальная волна на западе. Антология / Под редакцией В.Л. Иноземцева. Москва : Academia, 1999. С. 67–100.
7. Дрешпак В. Становлення державної інформаційної політики України: зміст і хронологічні межі основних періодів. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4. С. 3–13.
8. Журавлева И.А. Информационное общество: учебное пособие. Иркутск : Изд-во Иркут. Гос. Ун-та, 2013. 141 с.
9. Клімушин П.С. Інтеграція інформаційного простору України у світову інформаційну спільноту. *Теорія та практика державного управління*. 2010. Вип. 2. С. 468–477.

10. Ковалева Н.Н. Государственное управление в информационной сфере. *Государство и право*. 2013. № 2. С. 78–86.

11. Кравчина О.Є. Використання комп'ютерно орієнтованого навчального середовища для розвитку підприємницької компетентності учнів (європейський досвід). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2020. Вип. 1. С. 174–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2020_1_36 (дата звернення: 10.08.2021).

12. Овчарук О.В. Проблеми поширення освітніх інновацій та інноваційних освітніх проєктів в Україні. *Постметодика*. 2013. № 2. С. 2–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Postmetodyka_2013_2_3 (дата звернення: 10.08.2021).

13. Тоффлер Е. Третья хвиля / пер. з англ. Євса А., ред. Шовкун В. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

14. Fukuyama F. Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment. Farrar, Straus & Giroux, 2018. 240 p.

15. Gellner E. Contemporary Thought and Politics. London : Routledge, 1974. 222 p.

16. Giddens A. The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 1998. 444 p.

17. Godin B. The Knowledge Economy: Fritz Machlup's Construction of a Synthetic Concept. 2008. URL: http://www.csiic.ca/PDF/Godin_37.pdf

18. Masuda Y. The Information Society as Post-industrial Society Washington : World Future Society, 1981. 171 p.

19. Porat M. The Information Economy: User's Guide to the Complete Database (on Magnetic Tape). Washington : Office of Telecommunications, 1977. 63 p.

References:

1. Atamanchuk Yu.M. (2009) Derzhavne upravlinnia osvitoiu v umovakh informatsiinoho suspilstva [Public administration of education in the information society]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya Pedagogichni nauky – Bulletin of Cherkasy University. Pedagogical Sciences Series*, no. 157, 9–13. (in Ukrainian)

2. Bell D. (2004) Grjadushhee postindustrial'noe obshchestvo. Opyt social'nogo prognozirovaniya [The coming post-industrial society. Experience of social forecasting] / in English trans. Moscow: Academia, 788 p. (in Russian)

3. Vaingart P. (1986) Sotsialnaya otsenka nauki ili deinstitutionalizatsiya nauki kak professiya? [Social assessment of science or deinstitutionalization of science as a profession?] / In trans. and ed. A.S. Vasil'ev. Moscow: Progress, 483 p. (in Russian)

4. Vatkovska M.H. (2013) Kontseptualni pidkhody do doslidzhennia derzhavnoho upravlinnia u haluzi osvity v Ukraini u konteksti rozvytku informatsiinoho [Conceptual approach to the advancement of sovereign governance in the context of the development of information in Ukraine]. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka* [Public administration: theory and practice], no. 4, 196–202. (in Ukrainian)

5. Demianchuk O. (2001) Hlobalizatsiia vyshchoi osvity: ohliad suchasnykh svitovykh problem [Globalization of food coverage: an insight into the current problems of the world]. *Liudyna i polityka* [Human and Politics], no. 1, 74–82. (in Ukrainian)

6. Draker P. (1999) Postkapitalisticheskoe obshchestvo. Novaya postindustrial'naya volna na zapade. [Post-capitalist society. New post-industrial wave in the west] / In ed. V.L. Inozemtseva. Moscow: Academia, pp. 67–100. (in Russian)

7. Dreshpak V. (2013) Stanovlennia derzhavnoi informatsiinoi polityky Ukrainy: zmist i khronolohichni mezhi osnovnykh periodiv [Formation of the state information policy of Ukraine: content and chronological boundaries of the main periods]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local self-government*, no. 4, pp. 3–13. (in Ukrainian)

8. Zhuravleva I.A. (2013) Informatsionnoe obshchestvo: uchebnoe posobie [Information Society: Study Guide]. Irkutsk, 141 p. (in Russian)

9. Klimushyn P.S. (2010) Intehratsiia informatsiinoho prostoru Ukrainy u svitovu informatsiinu spilnotu [Integration of Ukraine's information space into the world information community]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Theory and practice of public administration], no. 2, pp. 468–477. (in Ukrainian)

10. Kovaleva N.N. (2013) Gosudarstvennoe upravlenie v informatsionnoy sfere [Public administration in the information sphere]. *Gosudarstvo i pravo* [State and law], no. 2, pp. 78–86. (in Russian)

11. Kravchyna O.Ye. (2010) Vykorystannia komp'iuterno oriientovanoho navchalnoho seredovyscha dlia rozvytku pidpriemnytskoi kompetentnosti uchniv (ievropeyskyi dosvid) [The use of computer-based learning environment for the development of entrepreneurial competence of students (European experience)].

Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work, no. 1, pp. 174–179. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2020_1_36 (accessed 27 August 2021).

12. Ovcharuk O.V. (2013) Problemy poshyrennia osvitnikh innovatsii ta innovatsiinykh osvitnikh proektiv v Ukraini [Problems of dissemination of educational innovations and innovative educational projects in Ukraine]. *Postmetodyka – Postmethodology*, no. 2, pp. 2–5. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Postmetodyka_2013_2_3 (accessed 27 August 2021).

13. Toffler E. (2000) *Tretia khvyliia* [The third wave] / In Engl. trans Yevsa A., in ed. Shovkun V. Kyiv: Vydavnychi dim «Vsesvit», 480 p. (in Ukrainian)

14. Fukuyama F. (2018) *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*. Farrar, Straus & Giroux, 240 p.

15. Gellner E. (1974) *Contemporary Thought and Politics*. London: Routledge, 222 p.

16. Giddens A. (1998) *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 444 p.

17. Godin B. (2008) *The Knowledge Economy: Fritz Machlup's Construction of a Synthetic Concept*. Available at: http://www.csiic.ca/PDF/Godin_37.pdf (accessed 27 August 2021).

18. Masuda Y. (1981) *The Information Society as Post-industrial Society*. Washington: World Future Society, 171 p.

19. Porat M. (1977) *The Information Economy: User's Guide to the Complete Database (on Magnetic Tape)*. Washington: Office of Telecommunications, 63 p.